

Iz pedagoške teorije i prakse

Stručni rad

UDK 374.7-047.37: 331.363

Sara Fabičević

Stavovi učitelja Bjelovarsko-bilogorske županije prema cjeloživotnom obrazovanju

Sažetak

Usljed globalnih, tehnoloških i društvenih promjena postojeća znanja i vještine sve brže zastarijevaju, što čini cjeloživotno obrazovanje nužnim za prilagodbu učitelja novim uvjetima. Istraživanje provedeno na uzorku od 132 učitelja Bjelovarsko-bilogorske županije ispitalo je njihove stavove o cjeloživotnom obrazovanju, interesu za stručno usavršavanje i napredovanje te samoprocjeni profesionalnih kompetencija. Rezultati pokazuju da većina učitelja prepoznaje važnost kontinuiranog stručnog usavršavanja tijekom radnog vijeka, no više od polovice nije spremno platiti takve programe. Radionice su istaknute kao najpoželjniji oblik usavršavanja. Također, učitelji smatraju da fakultetski programi nedovoljno pripremaju za rad s učenicima s posebnim potrebama. Samoprocjena kompetencija zadovoljavajuća je, ali postoji varijabilnost u procjeni predavačkih i komunikacijskih vještina, inovativnosti i spremnosti za timski rad.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje, kompetencije, profesionalni razvoj, stručno usavršavanje, učitelji

1. Uvod

Cjeloživotno obrazovanje postaje neizbježan dio svakog društva te se manifestira u različitim oblicima i kontekstima, ističe Walters (1999). Zbog sve bržih tehnoloških i društvenih promjena, a zbog kojih postojeće znanje, vještine, vrijednosti, stavovi i navike sve brže zastarijevaju, izuzetno je važno. Potrebno je učiti tijekom čitavog života, a ne samo u djetinjstvu i mladosti. Cjeloživotno obrazovanje predstavlja ključni koncept u suvremenom društvu jer omogućava pojedincima da se neprestano razvijaju i prilagođavaju te da iskoriste nove mogućnosti i izazove koje donose brze promjene, naglašava Maravić (2003). Istraživanje područja cjeloživotnog obrazovanja učitelja u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji temeljilo se na želji da se prikupе povratne informacije iz „prve ruke“ od samih učitelja. Cilj je bio ispitati kako učitelji procjenjuju svoje kompetencije, kako percipiraju vlastito cjeloživotno obrazovanje te koje su njihove perspektive, potrebe i stavovi prema stručnom usavršavanju.

2. Cjeloživotno obrazovanje učitelja

Današnje se suvremeno društvo suočava s brojnim izazovima i promjenama uslijed kojih se i kontekst odgoja i obrazovanja neminovno mijenja. Ove dinamične promjene u društvenim procesima zahtijevaju od učitelja cjeloživotno obrazovanje i neprekidan rad na vlastitu usavršavanju, kako bi bili u mogućnosti pratiti tijek događaja i uspješno se prilagoditi novonastalim okolnostima. Suvremene obrazovne tendencije naglašavaju važnost ulaganja u

profesionalni razvoj učitelja, s ciljem poticanja samorazvoja i stalnog usavršavanja te kontinuiranog povećanja stručnosti (Jukić i Ringel, 2013). Učiteljeva osposobljenost ima izravan utjecaj na učinkovitost obrazovanja, a kvaliteta nastavnoga procesa ovisi o kvaliteti samog učitelja. Važno je da učitelji tijekom formalnog obrazovanja steknu temeljne kompetencije te da ih nadograđuju i proširuju kontinuiranim stručnim usavršavanjem. Stručno usavršavanje nije samo korisno za osobni napredak učitelja, već i za profesionalni razvoj i poboljšanje kvalitete odgojno-obrazovnog sustava, ističe (Jurčić, 2012). Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi propisuje prava i dužnosti učitelja, stručnih suradnika i ravnatelja da se trajno stručno osposobljavaju i usavršavaju. Uz organizirane obvezne oblike stručnog usavršavanja i napredovanja u užem stručnom području nužno je kontinuirano pedagoško-psihološko i didaktičko-metodičko usavršavanje. Kontinuirano stručno usavršavanje učitelja ima značajan utjecaj na poboljšanje njihovih kompetencija. Također, napredovanje u zvanje može biti poticajno za učitelje da se dodatno educiraju i razvijaju svoje kompetencije. Napredovanjem učitelji imaju priliku preuzeti veće odgovornosti, voditi projekte, mentorirati druge učitelje i doprinijeti razvoju obrazovne zajednice. Cjeloživotno obrazovanje, stručno usavršavanje, profesionalni razvoj i refleksija vlastitoga rada ključni su koraci za razvoj profesionalnih kompetencija učitelja. Ovi procesi omogućuju učiteljima da ostanu relevantni, prilagode se promjenama i osiguraju visoku kvalitetu odgojno-obrazovne prakse koja će odgovarati potrebama i zahtjevima suvremenog društva.

3. Metodologija istraživanja

3.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove učitelja Bjelovarsko-bilogorske županije o cjeloživotnom obrazovanju, vlastitoj zainteresiranosti za stručno usavršavanje i napredovanje u struci i akademsko zvanje te samoprocjenu kompetentnosti u obrazovnom radu.

3.2. Hipoteze istraživanja

Na temelju cilja istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Pretpostavlja se kako će ispitanici s više radnog iskustva i starijom dobi imati pozitivnije stavove prema važnosti stručnog usavršavanja.

H2: Pretpostavlja se kako ne postoje statistički značajne razlike u samoprocjeni motivacije i angažiranosti za profesionalni razvoj ispitanika s obzirom na nezavisne varijable dob, radno iskustvo, izbor u zvanje i područje rada (RN i PN).

H3: Pretpostavlja se kako ne postoje statistički značajne razlike u samoprocjeni kompetencija učitelja s obzirom na nezavisne varijable: dob, radno iskustvo, izbor u zvanje i područje rada (RN i PN).

H4: Pretpostavlja se da su oblici usavršavanja poput seminara, radionica i predavanja zanimljiviji u stručnom usavršavanju učitelja od konferencija, studijskih putovanja i višegodišnjih edukacija.

3.3. Uzorak istraživanja

Kako bi se ostvario cilj ovoga rada, u istraživanju je sudjelovalo 132 ispitanika – učitelja koji rade u osnovnim školama u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Ispitanici su ispunili anketu

internetskim putem. U anketi je navedena svrha provođenja istraživanja te je svim ispitanicima zagarantirana anonimnost i povjerljivost podataka. Istraživanje je provedeno tijekom lipnja 2023. godine.

U ukupnom broju ispitanika 81.8 % ispitanika ženskog je spola dok je 18.2 % ispitanika muškog spola. Što se tiče dobi sudionika, ona se proteže u rasponu od 25 do 64 godine, a prosječna dob jest oko 44 godine. Za daljnju obradu podataka navedena je varijabla kodirana te je pretvorena u kategorije. Prema izboru u zvanje, 9,1 % ima zvanje mentora, 4,5 % ima zvanje savjetnika, a 86,4 % nema izbor u zvanje. Što se tiče područja rada, 35,6 % ispitanika radi u razrednoj nastavi, a 64,4 % ispitanika radi u predmetnoj nastavi.

3.4. Mjerni instrumenti i obrada podataka

Za potrebe ovog istraživanja kreirana je online anketa od 5 dijelova. Prvi, opći dio sastojao se od 6 nezavisnih varijabli kojima se ispituju sociodemografske karakteristike ispitanika – spol, dob, godine radnog staža, ime škole, napredovanje u zvanju i radno mjesto (razredna ili predmetna nastava). Drugi dio sačinjavala je skala stavova o cjeloživotnom obrazovanju. Treći dio odnosio se na skalu samoprocjene vlastitog profesionalnog razvoja ispitanika. Četvrti dio odnosio se na samoprocjenu kompetencija učitelja o vlastitom radu. Posljednji, peti dio ankete sadržavao je pitanja vezana uz sudjelovanje na stručnim usavršavanjima, financiranju stručnih usavršavanja te o oblicima stručnog usavršavanja koji su najkorisniji. Isto tako istraženo je koji su to najčešći razlozi zašto učitelji ne idu na stručna usavršavanja, kao i koje teme, odnosno edukacije su prijeko potrebne u profesional-

nom razvoju učitelja te jesu li zainteresirani za napredovanje u zvanju i za upis na poslijediplomski studij.

U ovom istraživanju korištena je kvantitativna metodologija. Prikupljeni podaci uređeni su najprije u Excel tablici, a zatim obrađeni i analizirani putem statističkog programa IBM SPSS 24.

4. Rezultati istraživanja

U svrhu preglednosti rezultata isti će se prikazati prema skupinama, s obzirom na to koje se područje istraživalo. Tako su najprije prikazani rezultati dobiveni skalom stavova, zatim skalom o profesionalnom razvoju, nadalje samoprocjene kompetencije u radu i kao posljednje područja stručnog usavršavanja.

4.1. Stavovi učitelja o cjeloživotnom obrazovanju

Prema dobivenim podacima, učitelji najviši stupanj slaganja iskazuju na tvrdnjama koje navode da je kontinuirano profesionalno usavršavanje važno za profesiju učitelja ($M=4,39$; $SD=0,80$), da je važno da učitelj samostalno bira programe u koje će se uključiti u svrhu stručnog usavršavanja ($M=4,27$; $SD=0,82$), da je jako važno da učitelj ima potporu stručnog tima u profesionalnom razvoju ($M=4,36$; $SD=0,81$) i da stručno usavršavanje pomaže učitelju u unapređenju odgojno-obrazovnog rada ($M=4,13$; $SD=0,94$).

Nadalje, visoko slaganje, ali s više raspršenosti u procjeni stavova, uočava se na tvrdnjama da je pripravnički staž vrlo važan dio profesionalnog razvoja ($M=4,11$; $SD=1,02$) i da su programi stručnog usavršavanja koristan izvor informacija ($M=4,06$; $SD=1,04$).

Niže procjene stavova odnose se na tvrdnje da kolegiji na fakultetu dobro pokrivaju područja za rad s učenicima s posebnim potrebama ($M=2,28$; $SD=1,05$), da je ravnatelj ustanove nadležan za biranje područja stručnog usavršavanja pojedinog djelatnika ($M=2,25$; $SD=1,05$) te da se u njihovoj ustanovi provodi ili se provodilo akcijsko istraživanje ($M=2,81$; $SD=1,20$). Najviše neslaganja vidi se u tvrdnji da je stručno usavršavanje gubljenje vremena za učitelje ($M=1,73$; $SD=1,03$). U ostalim tvrdnjama prosječna vrijednost kreće se u rasponu od 3 do 4, odnosno podijeljeni su stavovi na navedenim tvrdnjama.

Sljedeće, kako bi se provjerilo postoji li statistički značajna razlika u prosječnim ocjenama pojedinog stava o cjeloživotnom obrazovanju, proveden je t-test za nezavisne uzorke, te ANOVA za nezavisne uzorke na svim zavisnim varijablama prema nezavisnim godinama radnog iskustva, dobi i područja rada (RN ili PN). Spol i izbor u zvanje nisu uključeni u analizu zbog velikog odstupanja.

Provedbom t-testa za nezavisne uzorke utvrđena je statistički značajna razlika u procjeni stavova između učitelja predmetne i razredne nastave u deset tvrdnji od ukupnog broja.

Statistički značajna razlika utvrđena je najprije u tvrdnji *Kolegiji na fakultetu dobro pokrivaju područja za rad s učenicima s posebnim potrebama* ($t(130)=2,253$, $p < 0,05$). Učitelji razredne nastave pokazuju viši stav na navedenoj tvrdnji ($M=2,55$; $SD=0,90$) od učitelja predmetne nastave ($M=2,13$; $SD=1,10$).

Statistički značajna razlika utvrđena je i u tvrdnji *Tijekom fakulteta usvojio/la sam potrebna znanja za rad s učenicima* ($t(123,21)=2,281$, $p < 0,05$). U ovoj tvrdnji učitelji razredne nastave

ponovno pokazuju više slaganje s navedenim stavom ($M=3,89$; $SD=0,70$) od učitelja predmetne nastave ($M=3,55$; $SD=1,01$).

Nadalje, statistički značajna razlika vidljiva je u tvrdnji *Prispravnički staž vrlo je važan dio profesionalnog razvoja* ($t(130,0)=4,128$, $p=0,00$). Učitelji razredne nastave značajno pozitivnije procjenjuju navedenu tvrdnju ($M=4,51$; $SD=0,62$) od učitelja predmetne nastave ($M=3,88$; $SD=1,13$).

T-testom također je utvrđena statistički značajna razlika u tvrdnji *Kontinuirano profesionalno usavršavanje smatram važnim za profesiju učitelja* ($t(129,99)=2,667$, $p<0,05$) i u tvrdnji *Programi stručnog usavršavanja koristan su izvor informacija* ($t(129,84)=2,713$, $p<0,05$) s obzirom na to koje je područje rada učitelja. Ponovno učitelji razredne nastave imaju pozitivnije stavove ($M=4,60$; $SD=0,50$) i ($M=4,34$; $SD=0,67$) u obje tvrdnje od učitelja predmetne nastave ($M=4,27$; $SD=0,90$) i ($M=3,91$; $SD=1,17$).

U tvrdnji *Stručno usavršavanje je gubljenje vremena za učitelje* također je pronađena statistički značajna razlika ($t(125,93)=-2,245$, $p<0,05$), pritom više neslaganje s ovom tvrdnjom iskazuju učitelji razredne nastave ($M=1,49$; $SD=0,75$) od učitelja predmetne nastave ($M=1,86$; $SD=1,13$).

Sljedeća tvrdnja u kojoj je utvrđena statistički značajna razlika jest *Sudjelovanjem učitelja u programima stručnog usavršavanja podiže se ugled učiteljske profesije* ($t(115,77)=3,438$, $p<0,01$). Pozitivniji stav u ovoj tvrdnji ponovno iskazuju učitelji razredne nastave ($M=4,11$; $SD=0,98$) od učitelja predmetne nastave ($M=3,42$; $SD=1,27$).

Statistički značajna razlika vidljiva je i u tvrdnji *Jako je važno da učitelj ima potporu stručnog*

tima u profesionalnom razvoju ($t(130)=2,488$, $p<0,05$). Više slaganje s navedenom tvrdnjom iskazuju učitelji razredne nastave ($M=4,60$; $SD=0,61$) od učitelja predmetne nastave ($M=4,24$; $SD=0,88$).

Ravnatelj ustanove nadležan je za biranje podružja stručnog usavršavanja pojedinog djelatnika još je jedna tvrdnja u kojoj je pronađena statistički značajna razlika ($t(130)=2,330$, $p<0,05$). Niže slaganje s ovom tvrdnjom uočava se kod učitelja predmetne nastave ($M=2,09$; $SD=1,02$) od učitelja razredne nastave ($M=2,53$; $SD=1,06$).

Posljednja tvrdnja u kojoj je uočena statistički značajna razlika jest *Unutar ustanove na stručnim aktivima prezentiramo primjere dobre prakse* ($t(114,06)=3,227$, $p<0,05$). Učitelji razredne nastave pokazuju pozitivniji stav spram navedene tvrdnje ($M=4,00$; $SD=1,02$) od učitelja predmetne nastave ($M=3,34$; $SD=1,29$).

S obzirom na to koja je dob učitelja, utvrđena je statistički značajna razlika na jednoj zavisnoj varijabli *Učitelj treba samostalno birati programe u koje će se uključiti u svrhu stručnog usavršavanja* ($F(3,128)=3,409$, $p<0,05$). Bonferrovi post hoc testom utvrđeno je da se statistički značajna razlika nalazi među dvije dobne skupine. Učitelji u dobi 48 do 64 godine iskazuju statistički značajno niži stupanj slaganja s navedenom tvrdnjom ($M=4,07$; $SD=0,92$) od učitelja u dobi 25 do 36 godina ($M=4,64$; $SD=0,58$). Između ostalih grupa nije pronađena statistički značajna razlika. Parcijalni η^2 iznosi 0,074.

Prema radnom iskustvu učitelja utvrđena je statistički značajna razlika također na zavisnoj varijabli *Učitelj treba samostalno birati programe u koje će se uključiti u svrhu stručnog usavršavanja* ($F(4,127)=3,145$, $p<0,05$). Gabriel post hoc testom utvrđeno je da se statistički značajna

razlika nalazi između dviju skupina. Učitelji s najdužim radnim iskustvom iskazuju statistički značajno niži stupanj slaganja s navedenom tvrdnjom ($M= 4,08$; $SD= 0,86$) od učitelja s najkraćim radnim iskustvom ($M= 4,73$; $SD= 0,46$). Između ostalih grupa nije pronađena statistički značajna razlika. Parcijalni η^2 iznosi 0,090.

Naposljetku, testirano je postoji li statistički značajna razlika na ukupnoj prosječnoj vrijednosti ($M= 3,51$; $SD= 0,51$) skale stavova s obzirom na to koja je dob učitelja te radno iskustvo, čime je testirana hipoteza prva. Provedbom ANOVE za nezavisne uzorke utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika na cjelokupnoj prosječnoj vrijednosti skale stavova s obzirom na to kakvo je radno iskustvo učitelja niti koja je dob učitelja.

H1 glasi: *Pretpostavlja se kako će ispitanici s više radnog iskustva i starijom dobi imati pozitivnije stavove prema važnosti stručnog usavršavanja, te se prema dobivenim rezultatima prva hipoteza odbacuje u potpunosti.*

4.2. Samoprocjena profesionalnog razvoja učitelja

U ovom drugom dijelu ispitana je samoprocjena učitelja o osobnoj angažiranosti i motiviranosti za profesionalni razvoj.

Prema dobivenim rezultatima, najviši prosječni stupanj slaganja vidljiv je u sljedećim tvrdnjama: *Najviše me veseli kad na stručnom usavršavanju dobijem nova znanja i vještine koje mogu primijeniti u radu s učenicima* ($M= 4,33$; $SD= 0,92$); *Najviše me veseli kad na stručnom usavršavanju dobijem nova znanja i vještine koje mogu primijeniti u radu s učenicima* ($M= 4,30$; $SD= 0,87$)

te Smatram da mogu još puno toga postići u svom radu ako se kontinuirano educiram i usavršavam ($M= 4,09$; $SD= 0,86$).

Učitelji se uglavnom uopće ne slažu i ne slažu s izjavom da *ako ne moraju, neće polaziti stručna usavršavanja* ($M= 2,11$; $SD= 1,11$), kao i s izjavama da *drže prezentacije svog rada unutar ustanove* ($M= 2,39$; $SD= 1,12$) i da se *prijavljuju na stručne konferencije kao aktivni sudionici* ($M= 2,36$; $SD= 1,21$).

Kako bi se provjerilo postoji li statistički značajna razlika u prosječnim vrijednostima na zavisnim varijablama samoprocjene profesionalnog razvoja učitelja, proveden je t-test za nezavisne uzorke, te ANOVA za nezavisne uzorke na svim zavisnim varijablama prema nezavisnim godinama radnog iskustva, dobi i području rada (RN ili PN).

Provedbom t-testa utvrđena je statistički značajna razlika u tri tvrdnje uzimajući u obzir nezavisnu varijablu područje rada (RN ili PN).

Statistički značajna razlika vidljiva je u tvrdnji *Stručno usavršavanje motivira me da budem još bolja/bolji u svom radu* ($t(130)= 1.988$, $p < 0,05$). Više slaganje s navedenom tvrdnjom iskazuju učitelji razredne nastave ($M= 4,11$; $SD= 0,87$) od učitelja predmetne nastave ($M= 3,74$; $SD= 1,08$).

Nadalje, statistički značajna razlika pronađena je u tvrdnji *Čitam puno stručne literature kako bih nadopunio/la svoje znanje* ($t(130)= 2.817$, $p < 0,05$). Više slaganja s navedenom tvrdnjom iskazuju učitelji razredne nastave ($M= 3,66$; $SD= 0,79$) od učitelja predmetne nastave ($M= 3,25$; $SD= 0,81$).

Posljednje, t-test pokazuje statistički značajnu razliku tvrdnjom *Smatram da mogu još puno toga postići u svom radu ako se kontinuirano educi-*

ram i usavršavam ($t(130)=2.082, p < 0,05$). Više slaganje s navedenom tvrdnjom iskazuju učitelji razredne nastave ($M=4,30; SD=0,69$) od učitelja predmetne nastave ($M=3,98; SD=0,93$).

Nadalje, provedena je ANOVA za nezavisne uzorke s nezavisnim varijablama dob i radno iskustvo učitelja. Nije utvrđena statistički značajna razlika u prosječnim vrijednostima na zavisnim varijablama s obzirom na dob učitelja, kao niti s obzirom na radno iskustvo učitelja.

Naposljetku, testirano je postoji li statistički značajna razlika na ukupnoj prosječnoj vrijednosti ($M=3,40; SD=0,57$) skale samoprocjene profesionalnog razvoja uzimajući u obzir dob i radno iskustvo učitelja te područje rada učitelja, čime je testirana hipoteza druga.

Provedbom ANOVE za nezavisne uzorke utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika na cjelokupnoj prosječnoj vrijednosti skale stavova bez obzira na to kakvo je radno iskustvo učitelja i koja je njegova dob. T-testom utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika ni na nezavisnoj varijabli područje rada učitelja.

H2 glasi: *Pretpostavlja se kako ne postoje statističke značajnije razlike u samoprocjeni motivacije i angažiranosti za profesionalni razvoj ispitanika s obzirom na nezavisne varijable dob, radno iskustvo, izbor u zvanje i područje rada (RN i PN)*, te se prema dobivenim rezultatima druga hipoteza u potpunosti prihvaća.

4.3. Samoprocjena kompetencija učitelja

Ispitana je samoprocjena kompetencija učitelja o određenim područjima odgojno-obrazovnog rada.

Najviše slaganje učitelji iskazuju u navodima da znaju *prilagoditi okruženje, postupke, meto-*

de i oblike rada u skladu s individualnim potrebama učenika ($M=4,12; SD=0,73$); *znaju prilagoditi nastavni sadržaj individualnim potrebama učenika* ($M=4,08; SD=0,76$) te da u *svakodnevnoj praksi koriste suvremenu informatičku tehnologiju* ($M=4,03; SD=0,91$).

Uopće se ne slažu i ne slažu se najviše u tvrdnjama da *svoje probleme nose sa sobom na posao* ($M=1,95; SD=0,93$), da se *teško smire u stresnim situacijama* ($M=2,50; SD=1,07$) i da su *spremni prezentirati svoj rad širim masama praktičara* ($M=2,96; SD=1,12$).

Kako bi se provjerilo, postoji li statistički značajna razlika u prosječnim vrijednostima na zavisnim varijablama samoprocjene kompetencija učitelja, proveden je t-test za nezavisne uzorke prema nezavisnoj varijabli područja rada (RN ili PN), te ANOVA za nezavisne uzorke na svim zavisnim varijablama prema nezavisnim – godine radnog iskustva i dob.

Provedbom t-testa utvrđena je statistički značajna razlika na osam od četrnaest zavisnih varijabli prema nezavisnoj varijabli područje rada (RN ili PN).

Statistički značajna razlika utvrđena je najprije na tvrdnji *Znam prilagoditi okruženje, postupke, metode i oblike rada u skladu s individualnim potrebama učenika* ($t(130)=3.161, p < 0.005$). Učitelji razredne nastave pokazuju više slaganje na navedenoj tvrdnji ($M=4,38; SD=0,53$) od učitelja predmetne nastave ($M=3,98; SD=0,79$).

Statistički značajna razlika utvrđena je i na tvrdnji *Znam prilagoditi nastavni sadržaj individualnim potrebama učenika* ($t(130)=2.707, p < 0.05$). Na ovoj tvrdnji učitelji razredne nastave ponovno pokazuju više slaganje s navedenom

kompetencijom ($M= 4,32$; $SD= 0,63$) od učitelja predmetne nastave ($M= 3,95$; $SD= 0,80$).

Nadalje, statistički značajna razlika vidljiva je na tvrdnji *Posjedujem znanje o razvojnim osobitostima učenika* ($t(122,54)= 4.271$, $p = 0,000$). Učitelji razredne nastave značajno pozitivnije procjenjuju navedenu tvrdnju ($M= 4,13$; $SD= 0,65$) od učitelja predmetne nastave ($M= 3,54$; $SD= 0,92$).

T-testom je također utvrđena statistički značajna razlika na tvrdnji *Uvodim inovacije u rad* ($t(130)= 2.955$, $p < 0,05$) i na tvrdnji *Sklon sam timskom radu* ($t(130)= 2.449$, $p < 0,05$) s obzirom na područje rada učitelja. Ponovno učitelji razredne nastave imaju pozitivnije stavove ($M= 4,17$; $SD= 0,70$) i ($M= 4,13$; $SD= 0,85$) na obje tvrdnje od učitelja predmetne nastave ($M= 3,75$; $SD= 0,82$) i ($M= 3,73$; $SD= 0,92$).

Na tvrdnji *Ostvarujem se u ulozi reflektivnog praktičara* također je pronađena statistički značajna razlika ($t(130)= 3.020$, $p < 0,005$), pritom više slaganje s ovom tvrdnjom iskazuju učitelji razredne nastave ($M= 3,81$; $SD= 0,74$) od učitelja predmetne nastave ($M= 3,36$; $SD= 0,84$).

Sljedeća tvrdnja na kojoj je utvrđena statistički značajna razlika jest *Svakodnevno pripremam poticajno okruženje za učenje* ($t(130)= 3.054$, $p < 0,005$). Veće slaganje na ovoj tvrdnji ponovno iskazuju učitelji razredne nastave ($M= 4,13$; $SD= 0,77$) od učitelja predmetne nastave ($M= 3,68$; $SD= 0,82$).

Statistički značajna razlika vidljiva je i na tvrdnji *Sudjelujem u kreiranju školskog kurikula u smjerenog na učenika* ($t(130)= 2.979$, $p < 0,005$). Više slaganje s navedenom tvrdnjom iskazuju učitelji razredne nastave ($M= 3,77$; $SD= 1,05$), od učitelja predmetne nastave ($M= 3,20$; $SD= 1,04$).

Naposljetku, testirano je postoji li statistički značajna razlika na ukupnoj prosječnoj vrijednosti ($M= 3,54$; $SD= 0,51$) skale kompetencija s obzirom na to koja je dob učitelja, radno iskustvo te područje rada učitelja, čime je testirana hipoteza treća. Provedbom ANOVE za nezavisne uzorke utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika na cjelokupnoj prosječnoj vrijednosti skale kompetencija s obzirom na to kakvo je radno iskustvo učitelja niti koja je dob učitelja.

Provedbom t-testa na ukupnoj prosječnoj vrijednosti skale kompetencija uzimajući u obzir područje rada učitelja (RN ili PN) utvrđena je statistički značajna razlika ($t(130)= 2.705$, $p < 0,05$). Pritom učitelji razredne nastavne procjenjuju u ukupnom zbroju svoje kompetencije višima ($M= 3,70$; $SD= 0,43$) od učitelja predmetne nastave ($M= 3,45$; $SD= 0,53$).

H3 glasi: *Pretpostavlja se kako ne postoje statističke značajne razlike u samoprocjeni kompetencija odgajatelja uzimajući u obzir nezavisne varijable - dob, radno iskustvo, izbor u zvanje i područje rada (RN i PN), te se prema dobivenim rezultatima treća hipoteza djelomično prihvaća.*

4.4. Sudjelovanje na stručnim usavršavanjima

U posljednjem dijelu ispitana je učestalost sudjelovanja učitelja na stručnim usavršavanjima, financiranje stručnog usavršavanja, vrste stručnog usavršavanja koje su u interesu učitelja, razlozi zbog kojih ne odlaze na stručna usavršavanja te područja usavršavanja koja bi edukacijama htjeli proći.

Prema dobivenim rezultatima najveći broj ispitanika sudjeluje više puta godišnje ($N= 93$), a najmanje jednom godišnje ($N=5$). Samo jed-

na osoba dosad nije sudjelovala u nekom obliku stručnog usavršavanja. Uz to, učiteljima je postavljeno pitanje na koliko su stručnih usavršavanja bili tijekom ove školske godine. Broj stručnih usavršavanja bio je u rasponu od 0 do 80, a prosječna vrijednost jest $M=6,28$; $SD=8,84$.

Pod stručno usavršavanje ubraja se i čitanje stručne literature. Raspon sati čitanja stručne literature tijekom mjesec dana jest 0 do 87, s prosjekom od $M=9,66$, $SD=13,39$.

Prema dobivenim rezultatima uočava se kako više od polovice učitelja sudjeluje na stručnim usavršavanjima koje organizira ustanova u kojoj su zaposleni. Što se tiče spremnosti plaćanja stručnog usavršavanja, više od polovice učitelja nije spremno samostalno platiti stručno usavršavanje ili neku drugu edukaciju. Kod više od 60 % učitelja programe stručnog usavršavanja financira ustanova, ali kod više od 30 % to nije slučaj. Samo manji broj učitelja navodi da se stručna usavršavanja ne održavaju nakon radnog vremena.

Nadalje, ispitani su razlozi koji sprečavaju učitelje da sudjeluju na željenom stručnom usavršavanju. Najčešći razlog koji učitelji označavaju jest da je preskup, zatim da se program usavršavanja održava izvan mjesta stanovanja, da za sebe nisu pronašli adekvatan program usavršavanja te da nemaju vremena zbog previše posla u školi.

Prema vrsti stručnog usavršavanja, mnogi učitelji biraju radionice ($N=71$) kao najučinkovitiji i najzanimljiviji oblik stručnog usavršavanja. Nakon toga slijede seminari i predavanja ($N=20$) dok su svi ostali oblici puno manje birani. Jedna osoba smatra da niti jedan oblik nije učinkovit i zanimljiv.

S ovim rezultatima potvrđena je i hipoteza četvrta, koja glasi: *Pretpostavlja se da su oblici usavršavanja poput seminara, radionica i predavanja zanimljiviji u stručnom usavršavanju učitelja od konferencija, studijskih putovanja i višegodišnjih edukacija.*

Na pitanje u kojem području rada je učiteljima potrebno najviše stručnog usavršavanja, dani su različiti odgovori, a najčešće su ponavljani oni vezani uz digitalnu tehnologiju (30 %), rad s djecom s posebnim potrebama (60 %) i pristupi za motivaciju djece (10 %).

Sljedeće pitanje odnosilo se na organizaciju stručnih usavršavanja, odnosno tko je organizator stručnih usavršavanja koje učitelji pohađaju. 79,5 % učitelja ($N=105$) navodi da je to Agencija za odgoj i obrazovanje. Njih 3 % navodi da je to Ministarstvo znanosti i obrazovanja ($N=4$), dok 1,06 % učitelja ističe da je to CARNET ($N=14$). Samo jedna osoba navodi da su to fakulteti organizatori, a njih osam (6,1 %) obilježava da netko drugi provodi stručna usavršavanja koja pohađaju (Izdavači udžbenika, Online edukacije, HUPE, Udruga IRIM).

Naposljetku, učitelji su ispitani o tome podržavaju li njihovi ravnatelji višednevna stručna usavršavanja, a koja nisu na nivou Županije te jesu li zainteresirani za napredovanje u zvanju i za upis poslijediplomskog studija.

Što se tiče podrške ravnatelja, 69,7 % učitelja ($N=92$) navodi da ravnatelji podržavaju višednevna stručna usavršavanja, dok njih 30,3 % navodi ($N=40$) da ravnatelji ne podržavaju višednevna usavršavanja koja nisu na nivou Županije.

Napredovanje u zvanje - 28,8 % učitelja ($N=38$) voljelo bi napredovati u zvanje mentora, njih 3,8 % htjelo bi napredovati ($N=5$) u zvanje

savjetnika, a 5,3 % u zvanje izvrsnog savjetnika (N= 7). Čak 62,1 % učitelja ističe da nisu zainteresirani za napredovanje u zvanju.

Kod upisa na poslijediplomski studij situacija je takva da samo 15,2 % učitelja (N= 20) želi upisati poslijediplomski studij dok većina, njih 84,8, ne želi (N= 112).

5. Zaključak

Suvremeno društvo postavlja visoke zahtjeve pred učitelje zahtijevajući od njih stručnost, kreativnost, refleksivnost i kritičko razmišljanje. Učitelji moraju kontinuirano ulagati u svoje stručno usavršavanje kako bi bili u tijeku s najnovijim praksama i promjenama u obrazovnom sustavu i tehnologiji. Cjeloživotno obrazovanje omogućuje im razvoj novih vještina i prilagodbu potrebama učenika i društva. Kvalitetno stručno usavršavanje podržava njihov profesionalni razvoj pružajući im pristup relevantnim programima i aktivnostima. Takvo usavršavanje treba biti kontinuirano, redovito i prilagođeno

individualnim potrebama učitelja kako bi bilo učinkovito i korisno.

6. Literatura

1. Cindrić, M. (1995). Profesija učitelj u svijetu i u Hrvatskoj, Velika Gorica – Zagreb: Persona.
2. Jukić, R. i Ringel, J. (2013). Cjeloživotno učenje – put ka budućnosti. Andragoški glasnik Vol. 17, br. 1, 2013, str. 25-35.
3. Jurčić, M. (2012). Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja. Zagreb: Rebedo.
4. Maravić, J. (2003). Cjeloživotno učenje. U: CARNET časopis 17(3). Zagreb: Edupoint.
5. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Narodne novine 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20 (2020)
6. Walters, S. (1999). New Challenges and Opportunities for Lifelong Learning in South Africa, Comparative Education, 35:2, 217-224.

Summary

Attitudes of Bjelovar-bilogora County teachers towards lifelong education

Due to global, technological and social changes, existing knowledge and skills are becoming increasingly obsolete, making lifelong learning crucial for teachers to adapt to new conditions. The study conducted on a sample of 132 teachers from the Bjelovar-Bilogora County examined their views on lifelong education, interest in professional development and advancement, as well as self-assessment of professional competencies. The results show that the majority of teachers recognize the importance of continuous professional development throughout their careers; however, more than half are not willing to pay for such programs. Workshops were highlighted as the preferred form of professional development. Furthermore, teachers believe that university programs do not adequately prepare them to work with special needs students. Competencies self-assessment is satisfactory, but the assessment of teaching and communication skills, innovation and readiness for teamwork varies.

Keywords: *teachers, lifelong learning, professional development, professional advancement, competencies*